

Szkoły nie wykorzystują wszystkich możliwości by wzbogacić działalność wychowawczą. Pozycja rad rodziców jest wciąż słaba, a gromadzone przez nie pieniądze, nie zawsze są przeznaczane na działalność dydaktyczną i wychowawczą szkoły - wynika z ustaleń Najwyższej Izby Kontroli. Ponadto programy wychowawcze w niektórych szkołach w latach 2014-2017 były powielane schematycznie w niezmienionej formie i treści. Zdaniem NIK kuratorzy oświaty powinni objąć większym nadzorem proces opracowywania i realizacji programów wychowawczo-profilaktycznych w szkołach, a dyrektorzy szkół corocznie je aktualizować.

Założenia polskiego i europejskiego systemu edukacji jednoznacznie wskazują, że system oświaty powinien zapewnić wspomaganie wychowawczej roli rodziny, a szkoła, obok tradycyjnej funkcji dydaktycznej i opiekuńczej, powinna realizować zadania o charakterze wychowawczym. Kontrola NIK miała na celu weryfikację warunków działalności wychowawczej szkół, w kontekście współpracy z rodzicami i środowiskami lokalnymi. NIK zainteresowało również wykorzystanie ustawowych uprawnień rad rodziców do kształtowania programów wychowawczych i profilaktycznych w szkołach. Dużym wyzwaniem jest zapewnienie realnego wpływu rodziców na życie szkoły przy minimum ryzyka rozminięcia się oczekiwań i wymagań rodziców z realizowanymi przez szkoły celami wychowawczymi.

Okres objęty kontrolą dotyczył lat szkolnych 2014/2015 - 2016/2017. Kontrolę przeprowadzono w 20 szkołach lub zespołach szkół, prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego, na terenie pięciu województw: dolnośląskiego, lubelskiego, podlaskiego, śląskiego i wielkopolskiego. Anonimowym badaniem ankietowym objęto 1.811 uczniów oraz 1.542 ich rodziców ze wszystkich 20 kontrolowanych jednostek.

Pozytywne tendencje

Generalnie, szkoły w Polsce realizują zadania wychowawcze i osiągają cele założone w programach wychowawczych i profilaktycznych. Diagnozują też problemy wychowawcze, prowadzą ewaluacje lub monitorują kształtowanie postaw uczniów i przestrzeganie przez nich norm społecznych. Wielostronne i szeroko zakrojone działania szkół przynoszą zazwyczaj poprawę postaw i zachowań uczniów, jak również polepszenie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w placówkach oświatowych. Uczniowie oraz rodzice na początku każdego roku szkolnego są zapoznawani z wewnątrzszkolnymi systemami ocen zachowania. Przyjęte w programach cele i sposoby ich realizacji są zazwyczaj adekwatne od pojawiających się problemów wychowawczych.

W zdecydowanej większości szkół zasięgano opinii rady rodziców w procesie ustalania przez dyrektora szkoły oceny dorobku zawodowego nauczycieli. Wyniki badań ankietowych wskazują, że rodzice powszechnie akceptują działania wychowawcze i profilaktyczne szkoły oraz uznają je za wystarczające w aspekcie rozwiązywania i zapobiegania problemom wychowawczym. Zdaniem 54,1 proc. rodziców uczniów szkoła, do której chodzi jego dziecko, bardzo dobrze realizuje swoje działania wychowawcze. Odmiennego zdania było tylko 4, 8 proc. rodziców. Większość uczniów (77, 9 proc.) zapewnia w ankietach, że lubi chodzić do szkoły.

Co działa wadliwie?

Pomimo tego, w połowie objętych kontrolą szkół programy wychowawcze i profilaktyki nie posiadały mierników realizacji działań, co nie pozwalało na obiektywną i rzetelną ocenę ich skuteczności. W niektórych szkołach programy wychowawcze i profilaktyki były od lat nieaktualizowane i niepoddawane

zmianom. Ograniczano się tylko do schematycznego ich powielania na początku każdego roku szkolnego, co sprawiało, że nie uwzględniały pojawiających się nowych problemów oraz diagnoz pedagogicznych.

Podczas kontroli zauważono nieprawidłowości we współpracy szkół z rodzicami przy realizacji działalności wychowawczej. Rady rodziców nie korzystały w wystarczający sposób ze swoich kompetencji. W połowie kontrolowanych szkół nie stworzono warunków do działalności organizacji, których celem jest działalność wychowawcza, np. organizacji harcerskich. W wyniku m.in. braku chętnych lub kompetentnych osób do wzbogacenia form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej, najczęściej w tych szkołach z niej rezygnowano lub prowadzono w ograniczonym zakresie. Zdarzały się także przypadki ograniczania uprawnień rad rodziców (np. przy ustalaniu dodatkowych dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych) lub niewykorzystywania możliwości współpracy z radą rodziców (np. w pracach zespołów powypadkowych). Niekiedy, wybór członków rad rodziców był dokonywany z naruszeniem przewidzianych procedur prawnych (w dwóch szkołach nie dochowano obowiązku tajności głosowania). W pięciu szkołach zwrócono uwagę na nieprawidłowości w postaci sprzecznych z ustawą o systemie oświaty zapisów w statutach szkół, oraz w jednej szkole - nieprzestrzeganie przez dyrekcję obowiązku zasięgania opinii rady rodziców w sprawie przeprowadzanych ocen dorobku zawodowego nauczycieli.

Rodzice z kolei nie zawsze dbają o właściwe przeznaczenie zebranych przez siebie środków finansowych. W każdej ze skontrolowanych szkół rada rodziców gromadziła je głównie ze składek rodziców oraz darowizn od osób fizycznych lub prawnych. Wysokość składki oscylowała pomiędzy 20 a 100 zł, najczęściej uchwalano składkę w wysokości 50 zł rocznie. Jednak w połowie skontrolowanych szkół, środki z funduszu rady rodziców zamiast na działalność dydaktyczno-wychowawczą przeznaczono również na remonty urządzeń i pomieszczeń szkoły oraz zakup wyposażenia. W ten sposób rady rodziców wyręczały organ prowadzący szkołę (starostwo, gmina), do którego zadań należy wykonywanie remontów obiektów szkolnych oraz wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne. NIK zauważa, że zgodnie z przepisami ustawy o systemie oświaty, środki finansowe gromadzone przez radę rodziców mogły być przeznaczone wyłącznie na wspieranie działalności statutowej szkoły. Można z nich dofinansować np. imprezy dla uczniów, zakup nagród, organizację konkursów, olimpiad i zawodów czy wyjazdów na nie.

W kontrolowanych szkołach zdarzały się przejawy agresji i negatywnych zjawisk wśród uczniów oraz przypadki wzrostu zachowań patologicznych z udziałem uczniów w czasie pozaszkolnym. Najczęściej dotyczyły one używania alkoholu i środków odurzających, kradzieży, przemocy i aktów wandalizmu.

Wnioski z ankiet

Rodzice powszechnie akceptują działania wychowawcze i profilaktyczne szkoły. Ponad połowa (54,1 proc.) ankietowanych rodziców uważa, że szkoła, do której chodzi jego dziecko, bardzo dobrze realizuje swoje działania wychowawcze. Tylko 4,8 proc. rodziców uznało, że realizuje je w sposób niewystarczający. W przypadku działań, które wymagają zdecydowanego wzmocnienia w realizowanym przez szkołę programie profilaktyki ankietowani rodzice wymienili: przeciwdziałanie różnym formom agresji (38,1%), przedstawianie sposobów przeciwstawiania się presji rówieśniczej (36,7%) oraz kształtowanie osobowości ucznia zagrożonego wpływem środowiska (25%).

Zarówno rodzice jak i uczniowie są zadowoleni z działalności rady rodziców w szkołach: wyraża je

81,4% ankietowanych rodziców oraz 86,8% uczniów.

Z lektury ankiet wynika zarazem, że nie wszyscy rodzice mają pełną wiedzę o działalności rady rodziców w szkole swojego dziecka. Informacje głównie pozyskiwane są od dyrektora szkoły i wychowawcy klasy, nie docierają jednak do co czwartego rodzica.

Niemal połowa ankietowanych rodziców i uczniów, odpowiednio 49,2 proc. i 50,8 proc. uważa, że w szkole należy wzmocnić poszanowanie wartości i godności ludzkiej.

Wnioski z kontroli:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej powinno podjąć działania informacyjne skierowane do rodziców, dotyczące kompetencji rad rodziców oraz wskazania na co mogą być wydatkowane środki z funduszu rady rodziców;
- Proces opracowywania i realizacji programów profilaktyczno-wychowawczych w szkołach należy objąć nadzorem kuratorów oświaty;
- Dyrektorzy placówek winni opracowywać corocznie programy wychowawczo-profilaktyczne, dostosowane do aktualnych potrzeb rozwojowych uczniów oraz zgodne z wymaganiami określonymi przez prawo, jak również określać mierniki skuteczności i wydajności, umożliwiające ocenę stopnia osiągnięcia celów wychowawczych i profilaktycznych;
- Szkoły muszą zapewnić realizację ustawowych kompetencji rady rodziców dotyczących opinii w sprawie planów finansowych i ustalania ocen dorobku zawodowego nauczycieli, wyznaczania dodatkowych dni wolnych od zajęć i uzgadniania warunków działalności w szkole organizacji i stowarzyszeń.

Źródło: nik.gov.pl